

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Volný čas dětí v azylovém domě

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Kolářová, Dr. theol.

Autor práce: Natálie Hladká

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: prezenční

Ročník: 3.

2018

Prohlašuji, že svoji bakalářskou (diplomovou) práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské (diplomové) práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

.....

podpis

„Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Kolářové, Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.“

Obsah

Úvod.....	5
1. Volný čas jako fenomén	7
1.1 Vymezení pojmu volný čas	7
1.2 Základní pohledy na volný čas.....	8
1.2 Funkce volného času	9
1.3 Pedagogika volného času	10
2. Dětství jako důležitá epocha života	11
2.1 Jednotlivé etapy vývoje dítěte	11
2.1.1 Předškolní období	11
2.1.2 Nástup do školy	13
2.1.3 Mladší školní věk.....	15
2.2 Dítě a volný čas	16
2.2.1 Hra	16
2.2.2 Volnočasové aktivity jako nástroj výchovy.....	17
2.3 Vliv prostředí na dítě.....	19
2.3.1 Rodinné prostředí a funkce rodiny	21
2.3.2 Život dítěte v mimo-rodinném prostředí.....	23
3. Volný čas dětí v azylovém domě	24
3.1 Problematika azylových domů	25
3.2 Způsob života v azylovém domě.....	26
3.3 Život dítěte v azylovém domě.....	27
3.3.1 Faktor volného času	28
3.3.2 Možnost trávení volného času pro dítě žijící v azylovém domě.....	29
Závěr	32
Seznam literatury	35

Úvod

Vzhledem k tomu, že vyrůstám v rodině, kde matka pracuje jako sociální pracovníce v azylovém domě, mám blízko k tematice sociální práce a sociální pomoci. A jelikož zároveň studuji obor pedagogika volného času – vychovatelství, jako téma bakalářské práce jsem si vybrala takové, v němž jsou provázány obě tyto oblasti. Zájem pramení z mých dobrovolnických návštěv azylového domu ve Strakoniciích, kdy jsem pomáhala tamním pracovnícům s programem pro děti. Právě tam jsem se přesvědčila o tom, jak důležitou roli hraje způsob trávení volného času dětí žijících v azylovém domě. Volný čas je důležitou součástí života každého člověka. Je prostředkem k naplňování základních potřeb. V rámci volného času odpočíváme, věnujeme se zájmovým činnostem a seberealizujeme se. Rodiče dětí z azylového domu většinou nedokáží zaručit smysluplné trávení volnočasových aktivit svých dětí tak, aby docházelo k všestrannému rozvoji osobnosti dítěte. Tehdy nastupují na řadu zaměstnanci azylového domu a snaží se tuto mezeru vyplnit a vést děti k tomu, aby se rozvíjely a měly radost ze smysluplného trávení svého času.

Sociální pracovníci bohužel nemají takové kompetence jako pedagogičtí pracovníci volného času, a proto je jejich působení na děti omezené. Často záleží na osobnosti pracovníka a jeho vůli děti někam posouvat a přispívat k regulaci možného negativního chování a delikvence dětí. Pracovníci azylového domu ve Strakoniciích využívají v rámci praxe studenty takových oborů jako je ten můj. Je velká škoda, že volnočasoví pedagogové nejsou ještě ve většině azylových domů běžnou součástí.

Konkrétním tématem mé bakalářské práce proto je téma Volný čas dětí v azylovém domě. Cílem mé bakalářské práce je zmapovat, teoreticky popsat a v jejich širších souvislostech promyslet možnosti trávení volného času dětí, které musí se svými rodiči žít v azylovém domě, a tím celkově přiblížit problematiku volného času dětí v azylovém domě potenciálním zájemcům o tuto problematiku.

Svou bakalářskou práci jsem rozdělila na tři základní části. V první části práce se budu věnovat pojmům volný čas, jeho definicím, základním pohledům na volný čas, funkcím volného času a oboru, který se volným časem zabývá a jímž je pedagogika volného času. Druhá část bakalářské práce se bude týkat dětství jako důležité epochy života, kde popíši jednotlivé etapy vývoje dítě od vývoje předškolního po mladší školní

věk, dále volný čas jako nástroj výchovy, a v neposlední řadě také důležitou oblast pro vývoj dítěte, kterou je vliv prostředí. Třetí část bakalářské práce se pak bude týkat problematiky a charakteristiky azylových domů v souvislosti se sledovanou problematikou. Poukáži na možnosti trávení volného času v takovémto nepříznivém prostředí, na způsob života dítěte v azylovém domě a pokusím se popsat, jaké eventuality azylové domy nabízejí k trávení volného času.

1. Volný čas jako fenomén

1.1 Vymezení pojmu volný čas

Volný čas je bezesporu důležitou dimenzí každého člověka, má v něm své opodstatněné místo. Způsob, kterým jedinec tráví svůj volný čas, a činnosti, kterými jej zaplňuje, ho osobnostně rozvíjí, jeho vztahy, které mu napomáhají v procesu socializace. Činnosti, kterými tuto dobu zaplňujeme, o člověku také mnohé prozradí, o jeho životním stylu, hodnotách a smýšlení. Celkově můžeme říct, že kvalitní a smysluplné trávení volného času má na jedince blahodárný vliv.

Zkoumání volného času jako fenoménu začalo v minulém století, ale samozřejmě už dávno před tím si lidé uvědomovali důležitou roli volného času ve svých životech. Pokud děti smysluplně netrávily volný čas, nikdo se jim nevěnoval a ani rodiče o ně nejevili zájem, docházelo u nich k patologickým projevům a stávaly se z nich nebezpečné živly společnosti, a tak tomu je i dnes. Proto vznikl interdisciplinární obor, nazývaný Pedagogika volného času, který se mimo jiné snaží těmto nechtěným vlivům na dítě zabránit.¹

Volný čas je časem, kdy máme prostor pro zájmové činnosti, zábavu, seberealizaci a relaxování. Povinnosti, od kterých si lidé chtějí odpočinout, mohou být různorodé. Hlavně děti a mládež se shodne na několika povinnostech, které jednoznačně nezahrnují do svého volného času. Je to například školní docházka a činnosti s ní spojené, domácí práce a jiné úkoly spjaté s provozem rodiny.² Nicméně povinnost pro jednoho může být pro druhého zábavou a příjemně stráveným volným časem. Proto je těžké vymezit přesnou definici. Pod pojmem volný čas si každý představí trochu něco jiného. Také odborné publikace, které se zabývají tímto tématem, nepředstavují jednotný názor na to, co přesně volný čas je, jelikož každý může volný čas vnímat různě. Nicméně dle pedagogické encyklopedie Jana Průchy existuje definice, kterou akceptují mnozí odborníci: „*Volný čas je časový úsek, v němž jedinec svobodně rozhoduje o sobě a o svých aktivitách.*“³ Volný čas je společenským produktem a aktivity, které tvoří náš volný čas, o nás také mnohé vypovídají – o našem životním stylu, smýšlení, názorech a tím pádem

---

¹ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2002, str. 22, 31.

² Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. str. 15.

³ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009, str. 738.

o celé společnosti. Volný čas je tedy velmi podstatnou společenskou hodnotou, která utváří naši kulturu.⁴

Dále můžeme volný čas vymežit na:

- kvantitativní – tedy negativní,
- kvalitativní – tedy pozitivní

Negativní definice vychází z pohledu na volný čas vůči pracovní době. Je to tedy čas, který trávíme po práci či škole a naplňujeme ho dalšími povinnostmi nebo nutnými činnostmi, které jsou spjaty s každodenní rutinou. Volný čas v tomto smyslu nevnímáme jako dobu pro sebe, ale jako čas, který nastane po práci. Oproti tomu pozitivní definice pojímá volný čas jako dobu, se kterou můžeme svobodně nakládat, dobu, kdy máme čas pro sebe sama, své blízké a naše záliby.⁵

Volný čas se ale v každém případě ukazuje jako hodnota, která patří k životu člověka.

1.2 Základní pohledy na volný čas

Existují různá hlediska na volný čas, ovšem mezi ně řadíme pohled ekonomický, sociologický a sociálně psychologický, politický, zdravotně hygienický, pedagogický a psychologický. Tyto náhledy na problematiku volného času se různě prolínají, jelikož jeden pohled ovlivňuje ten druhý. Nemůžeme tedy jednotlivé aspekty vnímat odděleně.

- Ekonomické hledisko sleduje volný čas jako průmyslové odvětví. V dnešní době se tomuto odvětví daří. Společnost vyhledává aktivity, kterými by lidé zaplnili svůj volný čas, čím by se obohatili a odpočinuli si. Je patrné, že odpočínutý člověk podává i lepší výkony, proto je tato investice smysluplná. Jedná se například o zábavní průmysl, cestovní kanceláře a volnočasová střediska.

- Hledisko sociologické a sociálně psychologické pohlíží na volný čas jako na jednu z velmi důležitých sfér lidského života, a to zejména u dětí a mladistvých. Čím a jakým způsobem tráví dítě či mladý člověk svůj volný čas, mnohé prozrazuje. V jeho aktivitách se zrcadlí celková situace dítěte a jeho rodiny.

---

⁴ Srov. PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, str. 738.

⁵ Srov. KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012, str. 23 – 26.

- Politické hledisko pohlíží na volný čas prostřednictvím právních předpisů a zajímá se o to, jakým způsobem stát zasahuje do volného času obyvatelstva.
- Zdravotně hygienický pohled sleduje, jakým způsobem lze prostřednictvím volného času, a aktivitami s ním spojenými podpořit psychický a fyzický vývoj jedince. Je prokázáno, že výkonnost osoby přes den kolísá a respektování této pomyslné křivky může pomoci v jeho dalších činnostech. Zájemem tohoto hlediska je podporovat zdravý tělesný a duševní vývoj člověka.
- Pedagogické a psychologické hledisko bere v potaz nutnost respektovat individuální potřeby jedince. Snaží se o to, aby děti volný čas trávily smysluplně a dostávaly podněty k rozvoji všech stránek osobnosti.⁶

1.2 Funkce volného času

Funkci volného času definuje mnoho autorů. Pávková řadí mezi základní funkce tyto:

- Výchovně vzdělávací funkce – Tato funkce je prioritní a zaměřuje se na pozitivní ovlivňování osobnosti jedince, a to zcela záměrně a cílevědomě.
- Zdravotní – Podporuje zdravý tělesný a duševní vývoj.
- Sociální – Rozvíjí možnost navazovat vztahy, vytvářet nová přátelství a podporuje komunikaci.
- Preventivní – Tato funkce si dává za cíl předcházet negativním a patologickým jevům.⁷

Další možnosti vymezení volného času představuje německý volnočasový pedagog Opachowski, který za základní funkce volného času považuje:

- Rekreační – Doba, při které si odpočineme, zotavíme a uvolníme.
- Kompenzační – Člověk si ve volném čase nahrazuje to, co se mu jinde nedostává (např. v práci), odstraňuje frustraci.
- Výchovně vzdělávací
- Kontemplační – Přemítání o smyslu života a jeho duchovním rozměru

⁶ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*, str. 17 – 20.

⁷ Srov. Pávková, J. *Pedagogika volného času*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta [online]. [cit. 2018-1-03]. Dostupné z: WWW: <http://www.vzdelavani-dvpp.eu/download/opory/final/25_pavkova.pdf>. str. 16

- Komunikační – navazování vztahů
- Participační – spolupodílení se na vývoji
- Integrační – propojování různých skupin
- Enkulturační – kulturní rozvoj sebe sama⁸

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy předpokládá za funkce volného času funkci relaxační, regenerační, kompenzační, výchovnou a sociálně preventivní.⁹

1.3 Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je jednou z disciplín pedagogiky samotné. Tento obor ovlivňují další disciplíny, se kterými se různě prolíná a obohacuje, jako je například právě pedagogika obecně, sociologie, psychologie, ekonomie a další. Proto hovoříme o pedagogice volného času jako o interdisciplinárním oboru. Jedná se tedy o obor společenskovední, který zlepšuje poměry ve vztahu práce či učení a volného času. Dále o obor pedagogický, který podněcuje zájmy lidí s cílem smysluplně využívat volný čas a vytváří podmínky, které jsou nutné ke smysluplnému využívání volného času. A jedná se také o praktický obor, který se snaží o dlouhodobý záměr dosáhnout zlepšení společenských a ekonomických podmínek, které na volný čas mají vliv. Volný čas může mít nespočet forem a pedagogika volného času tyto formy zastřešuje.¹⁰

Pedagogika volného času je poměrně mladý obor. Tato disciplína se začala vyvíjet v minulém století, a to zejména od šedesátých let. Důvodem proč se pedagogice volného času začalo dařit, byly faktory, které přispěly k jejímu rozvoji. Bylo tím zkrácení pracovní doby, pravidelná pětidenní školní docházka a vyšší počet studentů jak středních škol, tak vysokých škol. Dalším významným milníkem pro rozvoj tohoto oboru bylo obnovení sociologie, která byla ve čtyřicátých letech odsuzována a odsunuta z vědních oborů. S obnovou začínala vznikat různá šetření, v nichž badatelé brali v potaz volný čas lidí, věnovali se volnému času ve výzkumech a docházeli k závěrům, že volný čas a způsob jeho trávení je důležitou součástí životů lidí, který je ovlivňuje a mělo by se ním tedy pracovat. Lidé měli tehdy již prostor na své volnočasové aktivity. Vyhledávali místa a

⁸ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, str. 14 – 15.

⁹ Srov. MŠMT. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. [online]. [cit. 2018-1-03]. Dostupné z: WWW: <www.msmt.cz/file/7327_1_1/download/>. str. 4.

¹⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Základy pedagogiky volného času* [online]. [cit. 2018-1-03]. Dostupné z: WWW: <old.tf.jcu.cz/getfile/02157c892ff5d86c>.

činnosti kde by si mohli odpočinout a nabrat síly k podávání dalších výkonů. Účast na volnočasových aktivitách rostla. Zlomem byla devadesátá léta, kdy se chápání a význam volného času ještě více rozrostl. Začaly vznikat příbuzné vědy k pedagogice volného času, jimiž jsou například pedagogika zážitku nebo muzejní pedagogika.¹¹ Na tom je patrné, že volný čas je v posledních desetiletích opravdu velkým tématem, protože spousta lidí a zejména děti mají k dispozici tento volný čas v míře, v jaké ho dříve neměli. A to i na místech, která si s tím běžně nespojujeme – jako azylové domy. Volný čas se stal fenoménem a jako společnost se teprve učíme s ním dobře zacházet.

2. Dětství jako důležitá epocha života

Výše jsme zmiňovali, že volný čas je velkou měrou záležitostí dětí, i když nejenom. Dětství je ovšem důležitá epocha, která má svá specifika a chceme-li porozumět, jakou roli v něm může hrát volný čas, je potřeba rozlišovat jednotlivá údobí, která se od sebe liší a která budou i specifická ve vztahu k volnému času dítěte.

2.1 Jednotlivé etapy vývoje dítěte

Tato kapitola se bude věnovat vývojovým etapám, a to vývoje předškolního dítěte, dále obdobím nástupu do školy a mladšího školního věku.

2.1.1 Předškolní období

Tento vývojový úsek trvá od třetího věku do přibližně šestého roku dítěte. Hranici, kde toto období končí a nastupuje další vývojová etapa, nelze přesně stanovit. Jak píše Marie Vágnerová, rozhoduje především sociální rozvoj dítěte, nikoli fyzický věk. Věk, kdy je tedy ukončena tato etapa, může kolísat v hranicích jednoho roku, ale i více let.¹² Langmeier s Krejčíkovou uvádí, že lze toto období vnímat jako věk dítěte, kdy chodí do mateřské školy a je zakončen nástupem do školy. Zastávají ovšem stejný názor jako Vágnerová, tedy že nelze určit jednoznačnou hranici tohoto období a vývoj dítěte musí být vnímán individuálně.¹³

Schopnosti a dovednosti

Tento věk můžeme nazvat obdobím zdokonalování. Změny nejsou tak razantní jako v období předešlém, batolecím. Nicméně jsou neméně důležité. Z dovedností, které se

---

¹¹ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, str. 16 – 17.

¹² Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, str. 102.

¹³ Srov. LANGMEIER, J.; KREJČÍKOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, str. 87 – 90.

dítě naučí, teží v následujícím období a dále v celém životě, proto by toto období nemělo být zanedbáváno.

Dítě již umí chodit, sedět, kreslit, házet s míčem aj. V první etapě tohoto období nedokonale, vše se ovšem zdokonaluje s věkem. Dítě se postupně stává soběstačným a vyžaduje čím dál tím menší pomoc. Příkladem může být oblékání a vykonávání hygieny. Ke zdokonalování dochází také v hrubé a jemné motorice. Co se týče hrubé motoriky, dítě by mělo zvládat chodit po schodech, běhat, skákat. Jemnou motoriku trénuje zejména při kresbě. Tříleté dítě dokáže nakreslit jednoduché čáry, kruhy. S věkem se kresba zdokonaluje a v pátém roce by mělo dítě umět napodobit čtverec a trojúhelník. Kresba je v tomto období velmi důležitá. Dítě do kresby prolíná své představy a prostřednictvím ní se dokáže projevovat. Co se týče řeči, děti se v tomto období velmi zdokonalují. A to zejména během čtvrtého a pátého roku. Rády poslouchají příběhy a básničky, které jsou pak schopny opakovat. S vývojem řeči souvisí rozvoj poznatků. Děti jsou zvědavé, doptávají se a mají velký zájem dozvědět se něco nového. Rády jsou nápomocny a dokáží plnit jednoduché úkoly.¹⁴

Socializace v předškolním období

Socializace je proces, jež probíhá celý náš život. Tento proces bývá definován různě široce a neexistuje jednotná definice. Blahoslav Kraus uvádí tuto definici: „*Socializace je proces postupné přeměny člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou, tedy postupné začleňování se do života dané společnosti, proces, v němž se učíme v dané společnosti žít.*“¹⁵ Předškolní období je vnímáno jako jedna z nejdůležitějších etap lidského života pro správnou socializaci. Dítě si osvojuje sociální role, normy, vzorce chování, jazyk, poznatky, a to v prostředí, ve kterém vyrůstá. K socializaci předškolního dítěte dochází tedy především v rodině. Proto je velice důležité, aby prostředí pro dítě bylo podnětné. Rodiče jsou pro dítě vzorem, skrze který dítě přejímá názory, sociální role a normy chování. S věkem se děti postupně přeorientovávají na své vrstevníky, kde se učí zaujímat zase jiné, nové role.¹⁶ Podle Langmeira a Krejčíkové socializační proces zahrnuje tři vývojové stránky, jimiž jsou:

Vývoj sociální reaktivity – vývoj emočních vztahů k rodinným příslušníkům, ale i ke vzdálenější společnosti.

---

¹⁴ Srov. LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 87 – 90.

¹⁵ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, str. 59.

¹⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, str. 132 – 133.

Vývoj sociálních kontrol – vytváření hodnot a norem, které dítě přejímá od dospělých a následně je přijímá za své.

Osvojování si rolí – přijímání vzorců chování, které jsou očekávány od daného jedince společnosti.¹⁷

Významnou roli, v procesu socializace v předškolním věku dítěte, má hra. Z antropologického hlediska je hra jednou ze základních lidských potřeb, a to bez ohledu na kulturu. Díky hře se podporuje fantazie a tvořivost. Dítě se prostřednictvím hry obohacuje a kultivuje, a to je jeden z důvodů, proč je ke zdravému psychickému vývoji hra nezbytná. Dítě si dále osvojuje základní dovednosti, učí se sociálním rolím a pravidlům. Příkladem toho jsou hry, kdy si dítě hraje na někoho (maminka, lékařka aj.), tzv. symbolické hry. Při těchto hrách dítě uplatňuje vzorce, které se naučilo a aplikuje je. Tímto způsobem si dítě procvičuje a posiluje sociální role, které přejalo.¹⁸ O důležitosti hry ještě samostatně pojednáme ve druhé kapitole.

Výše řečené nastoluje otázku, jakým způsobem naplňuje volný čas dítě žijící v azylovém domě. Zda mohou být popsány potřeby a funkce naplňovány i tehdy, kdy se dítě nachází v takovém prostředí. Tato otázka bude vzata v potaz v poslední části bakalářské práce, která je přímo zaměřena na trávení volného času dětí v azylových domech.

2.1.2 Nástup do školy

Nástupem do školy dítě získává novou životní roli. A to roli školáka. Ta s sebou přináší spoustu změn. Děti se nachází ve velkém kolektivu svých vrstevníků, pod vedením autority, tedy paní učitelky. Na děti jsou kladeny náhle mnohem vyšší nároky, očekává se od nich, že vydrží pozorně sedět celé vyučovací hodiny, soustředit se a být ukázněni. Ne zcela zanedbatelná část času, který byl pro dítě dříve volný, je nyní „organizovaný“. Proto toto období lze chápat jako významný sociální mezník v jeho životě. S rolí školáka se děti vyrovnávají různě. Hodnota, kterou této roli dítě přisuzuje, záleží hlavně na názorech a postojích jeho rodičů, které na dítě v tomto směru působí. Dítě tyto názory a postoje chtě nechtě přejímá a stávají se mu vlastní.

Doba nástupu dítěte do školy je stanovena na věk v rozmezí šesti až sedmi let. Tato věková hranice má své odůvodnění. V tomto věku dochází k vývojovým změnám, které

---

¹⁷ Srov. LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 93 – 94.

¹⁸ Tamtéž, str. 100 – 103.

jsou potřebné pro nástup do škol, respektive pro zvládnutí školních požadavků. Těmito kompetencemi, které podmiňují nástup do školy, jsou:

1. školní zralost
2. školní připravenost.

Školní zralost a školní připravenost

Školní zralostí se nerozumí pouze zralost biologická, ale také zralost, jež je výsledkem centrální nervové soustavy, jako je zralost rozumová, citová a sociální. Zrání se projevuje ve zvýšení emoční stability, která je při vstupu do školy pro dítě velmi důležitá. Děti se musí umět vyrovnávat s možnými neúspěchy a čelit různým překážkám k dosažení cíle. Zvyšuje se také odolnost vůči zátěži, která se školní docházkou vždy přichází. Dále je ovlivňován rozvoj motoriky a senzomotorická koordinace. Děti by měly být manuálně zručné. Dalším předpokladem pro školní zralost je správný rozvoj zrakového a sluchového vnímání, který je potřebný pro čtení a psaní. Zralost pro školní docházku je také determinována rozvojem poznávacích procesů, tedy myšlení, a to především myšlení logické. Pro zvládnutí nároků na školní zralost je také rozvoj regulačních kompetencí – autoregulace, která napomáhá správné adaptaci na školu.

Školní připravenost podmiňuje hodnotový žebříček rodiny a s tím souvisí také sociální připravenost dítěte. Hodnotu a smysl vzdělání udává dítěti tedy jeho rodina. Rodiče vůči škole zaujímají různé postoje, ty pak přenáší na své potomky. Pokud rodiče neshledávají ve vzdělání potenciál, své děti nemotivují a škola se pro ně stává pouhou povinností a nepříjemnou záležitostí. Docházka a vzdělání je pro tyto děti nesmyslná, jelikož pro ně nemá žádnou osobní hodnotu, která by jim byla z domova předána. Tento postoj ke škole pramení z hodnotového žebříčku rodiny. Nejčastějšími případy bývají děti ze sociálně slabších vrstev či minoritního etnika. V tomto smyslu lze hovořit o sociokulturním handicapu. Dítě se ve škole neučí, nepřipravuje se, škola ho nebaví, a to z toho důvodu, že na to jednoduše nestačí. Jeho rodina a prostředí, ve kterém žije, mu nedokázalo předat hodnoty, jež jsou potřebné pro školní připravenost. Dítě je zkrátka neshledává důležitými a pak se logicky těžko adaptuje na roli žáka.¹⁹ Rovněž v prostředí jako jsou azylové domy lze předpokládat, že tyto potřebné hodnoty pro školní připravenost nebudou předány.

---

¹⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, str. 134 – 147.

2.1.3 Mladší školní věk

Charakteristický věk pro toto období je doba kolem šestého/sedmého roka, tedy období nástupu do školy, až do věku kolem dvanácti let. Z laického pohledu se může zdát, že toto období není ničím převratné. Nezaznamenáváme tak viditelné pokroky jako v raném věku dítěte, nebo naopak tak prudké vnitřní a vnější změny jako v období pubescence. Psychologické studie však tuto domněnku vyvracejí. Každé období má svůj smysl. Děti se stále učí dalším dovednostem a poznávají nové věci a situace. Tyto zkušenosti jsou v následujícím období lidského života často rozhodující. Proto nesmí být období mladšího školního věku opomíjeno.

Rozvoj základních schopností a dovedností

V tomto období dochází k výraznému zlepšení hrubé motoriky. Děti si snadno a rychle osvojují nové pohyby. Zlepšení má své opodstatnění v tom, že samy děti mají zájem hýbat se, vyhledávají pohybové aktivity a vše, kde mohou prokázat svou mrštnost. V tomto věku je pohybová obratnost, v rámci pozici ve skupině, velmi důležitá. K dalšímu rozvoji dochází také u smyslového vnímání. Dítě věci vnímá detailněji, už ne jako jeden celek. Více nad věcmi přemýšlí. Je pozornější, vytrvalejší a pečlivější. Co se týče řeči, děti si osvojují nová slova a poznávají jejich významy. Dokáží aplikovat naučená gramatická pravidla a slovní zásoba se zdokonaluje. Sedmileté dítě zná kolem 18 a půl tisíc slov, patnáctileté už kolem 26 a půl tisíce slov. S tím souvisí rozvoj řeči. Děti si umí lépe zapamatovat a reprodukovat učivo. Tím dochází k rozvoji paměti.²⁰

Role školáka

Škola se stává místem, které působí na proces socializace. Už to nejsou jen rodiče, ale jsou to také spolužáci. Ti na dítě působí a tím ovlivňují jeho život. S nástupem do školy dítě získá roli spolužáka. Tato role se v průběhu školní docházky mění a pro dítě je důležité její zvládnutí. To znamená být pozitivně vnímáno svými vrstevníky ve skupině. Dítě chce být úspěšné mezi ostatními dětmi a své úspěchy či neúspěchy s nimi porovnává. Úspěšnost ve škole se odráží na daleké budoucnosti. To si uvědomují především rodiče, kteří toto období vnímají hlavně jako přípravu na budoucnost. To si děti ovšem nedokáží

---

²⁰ Srov. LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 117 – 123.

uvědomit a nepřemýšlí nad takto vzdálenou budoucností. Děti se učí z přirozené zvědavosti a mimo jiné také proto, aby uspokojily rodiče či učitele. K tomu se vztahuje potřeba pozitivního hodnocení. Dítě, které je pochváleno, je zároveň podníceno k dalším možným úspěchům. Velké množství neúspěchů pramení z citové deprivace, kdy dítě nikdo nepochválí a nepodpoří.²¹ K tomuto neuspokojování potřeby být někým pochválen a motivován může často docházet v sociálně slabším prostředí jako jsou právě i azylové domy, kdy se rodiče, v drtivé většině případů o dítě příliš nezajímají a nevěnují mu takovou péči, která by měla být samozřejmostí.

2.2 Dítě a volný čas

2.2.1 Hra

Volný čas je v období dětství důležitý pro zdárný vývoj dítěte. Dítě svůj volný čas zaplňuje nejčastěji hrou. Již jsme zmiňovali důležitou socializační funkci hry. Hra jako taková je ovšem velmi komplexním fenoménem. Hra reflektuje podmínky, ve kterých dítě žije, jeho pocity a nálady. Formuje jeho osobnost a učí novým dovednostem. Hra je bezesporu jednou z nejdůležitějších složek v dětském světě.

Termín hra je běžně používaný termín. Jeho definice ovšem není úplně jednoznačná. Hry mohou být různé – pro zábavu, sportovní hry apod. Podle Činčery mají všechny hry společné rysy, kterými jsou:

- hra jako znak (hra není reálná, je to něco, co dítě předstírá),
- emocionální angažovanost (hra vyvolává nějaké pocity),
- pravidla,
- soutěž (nemusí být vždy),
- cíl (z pohledu dítěte – chce vyhrát, z pohledu osoby, která hru uvádí – cíl má vyšší smysl, hra má dítě něco naučit).²²

Pro děti se hrou může stát téměř jakýkoli druh činnosti. Rozmanitost objektů, se kterými si děti hrají, přispívá k jejich všestrannému rozvoji. Děti si hrají, protože jsou k tomu přirozeně motivovány. Děti žijící v příznivých podmínkách motivuje ke hře vývojová potřeba, ale také právě potřeba sociální nebo i estetická. Naopak děti žijící

---

²¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, str. 163 – 167.

²² Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. Praha: Grada, 2007, str. 9 – 10.

v nepříznivých podmínkách motivuje ke hře frustrace, kdy hra plní funkci uspokojení potřeb nebo odreagování od konfliktů, ve kterých dítě žije.

Děti si neuvědomují, že hrou si osvojují určité dovednosti, nepotřebují znát, k jakému cíli jejich konání vede. Pro děti je jejich cílem potěšení ze hry. Mišurová se Severovou uvádí jako příklad hraní si s kostkami. Dítě si hraje s kostkami s cílem postavit z nich co nejvyšší komín. Kostky na sebe opatrně skládá a s napětím pozoruje, kam až kostky může vyskládat, aniž by mu spadly. Dítě kostky nestaví s cílem rozvinout motoriku, ale proto, že ho činnost jednoduše baví.²³

Roztřídit hry dětí je složité, neboť dětské hry jsou velmi rozmanité a jak již bylo řečeno, pro děti se hrou může stát skoro cokoli. Platí ovšem určitá kritéria, dle kterých lze hry klasifikovat:

- Kritérium subjektu, kdy záleží na hrajícím subjektu, tedy na dítěti, příkladem jsou hry, kde jsou nastavená pravidla, například hra na vybíjenou.
- Kritérium zaměřené na objekt, tedy na to, s čím si dítě hraje. Mohou to být panenky, autíčka, knihy, zvířata ale také druhé dítě nebo dítě samo.
- Kritérium způsobu zacházení s objektem, tedy jakým způsobem si dítě s danou hračkou zachází, nebo jak si s druhým dítětem hraje.
- Kritérium motivace a životního významu hry. Tyto hry se dále rozlišují na hry, které jsou motivované vývojovými potřebami, uspokojující sociální potřeby a hry rekreační.²⁴

Lze tedy oprávněně předpokládat, že i u dětí v azylových domech musí být hra součástí jejich každodenního života. Otázka spíše zní, nakolik se tak děje z pozitivní motivace a nakolik to v daném prostředí naopak plní kompenzační funkci frustrace.

2.2.2 Volnočasové aktivity jako nástroj výchovy

Přírozenou aktivitou, jíž děti zaplňují svůj volný čas, je tedy hra. To je jedním z důvodů, proč by působení na děti mělo v rámci volnočasových aktivit probíhat formou hry. Hra je považována za jednu z forem učení, a proto ji lze ve volném čase dětí lehce využít jako nástroj k osvojování si nových poznatků, vzorců chování a k celkovému

---

²³ Srov. MIŠURCOVÁ, V.; SEVEROVÁ, M. *Děti, hry a umění*. Praha: ISV nakladatelství, 1997, str. 42 – 45.

²⁴ Tamtéž, str. 46.

formování jejich osobnosti. „Hra je v pedagogice chápána jako didaktická metoda, je prostředkem k dosažení výchovného a vzdělávacího (edukačního, didaktického) cíle.“²⁵

V období dětství je hra, ať už v prostředí domova nebo mimo domov, každodenní činností dětí. Pokud rodič, učitel či vychovatel zná typologii dětských her, může snadněji s dětmi pracovat. Když si osoba pracující s dětmi uvědomí, jaké hry mají děti rády, co v nich dané hry rozvíjí, v jakém prostředí se nacházejí a podobně, může odpovídajícím způsobem reagovat při rozvíjení her dětí. Výchovné volnočasové působení lze rozlišit podle různých hledisek:

a) Hledisko dle míry vedení – To jsou hry spontánní, kdy tyto aktivity vychází z potřeb dětí a z jejich vlastní iniciativy. Dále to jsou hry navozené, kdy aktivitu navrhne dospělý a dítě v ní pokračuje, a hry vedené, při kterých je do aktivit dětem zasahováno.

b) Z hlediska organizace – Hovoříme o hrách tvořivých a hrách s pravidly.

c) Dle druhu aktivit – Jsou to hry napodobovací, mezi které se řadí např. hry na rodinu, na lékaře apod. Tyto hry umožňují dětem hrát si na příběhy ze svého prostředí. Dále to jsou hry dramatizující, při kterých děti řeší situace, do kterých vkládají své vlastní názory a postoje. Hry fiktivní umožňují dětem měnit realitu a rozvíjí jejich fantazii. Konstruktivní hry jsou aktivity, kdy výsledkem je dětmi vytvořený výtvar. Hry pohybové procvičují motorické dovednosti a hry sociální znamenají, že děti jsou mezi sebou v interakci.

d) Hledisko příčiny hry – Sem lze řadit hry, které stojí na principu náhody, těmto hrám se říká hry aleatolické. Jsou to tedy například karty, pexeso, člověče nezlob se a mnoho dalších. Dále to jsou hry, které děti podněcují vyhrát vlastními silami, například ve sportu či vědomostních hrách. Tyto hry nesou označení hry agonální. Hry mimikrické jsou typické pro napodobování a hraní si na někoho. A hry vertigonální umožňují naplnit potřebu vzrušení. Je tím například točení se na kolotoči a opičí dráha.

e) Hledisko motivace – Toto hledisko vychází z teorie, že hra by měla být hlavně vnitřně motivovaná, nicméně jsou aktivity, které vyžadují i motivaci zvnějšku, tam můžeme zařadit didaktické hry.

---

²⁵ SUCHÁNKOVÁ, E. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014, str. 51.

f) Hledisko věku a vývoje osobnosti – Jsou to hry instinktivní, které jsou nepodmíněné (běhání, skákání, schovávání aj.), hry senzomotorické (házení, lezení, hudebně rytmické) a intelektuální a kolektivní.

g) Hledisko rozvíjené oblasti osobnosti – Při hře se dítě rozvíjí po fyzické (hry zaměřené na pohyb), psychické (tvořivé hry, hry rozvíjející myšlení atd.) a sociální stránce (hraní si na různé role, společenské hry a další). Nejvhodnější jsou aktivity, při nichž jsou rozvíjené všechny tyto složky a tím docházelo ke komplexnímu rozvoji.

h) Hledisko rozvíjeného typu inteligence – Každá aktivita rozvíjí část inteligence a tím může být složka jazyková, hudební, matematicko-logická a další.

ch) Hledisko počtu hráčů – Jsou to hry individuální, párové, skupinové a kolektivní.

i) Z hlediska prostředí – Venkovní a vnitřní hry.

j) Z hlediska využití či nevyužití hraček a pomůcek

k) Z hlediska času – Rozdělení her dle toho, zda to jsou hry krátkodobé, tedy hry každodenní, nebo hry dlouhodobé, které na sebe navazují. Jedná se o různé herní programy na určité téma.

l) Z hlediska pohlaví²⁶

Je jisté, že takové teoretické rozlišování ve struktuře volnočasových aktivit je důležité zejména pro všechny, kteří pracují s dětmi a vědomě a cíleně na ně v různých podobách působí v rámci výchovných a vzdělávacích procesů, ale i jako součást širší sociální péče o ně.

2.3 Vliv prostředí na dítě

Prostředí je všeobecně známým, často artikulovaným pojmem. Termín prostředí vymezují vědy jak společenské, tak přírodní. Jeden společný znak tento pojem nese pro obě pojetí a tím je, že prostředí je určitý prostor, jenž je nějakým způsobem vymezený. Co se týče věd společenských, jedná se o prostor, který tvoří podmínky pro to, abychom v daném prostředí mohli žít. Kraus uvádí: „*Prostředí člověka zahrnuje vedle hmotných předmětů nezbytné vztahy, tedy vedle materiálního systému duchovní systém, tj. prvky jako věda, umění, morálka apod.*“²⁷ Působení prostředí není jen jednostranné. Také člověk svým působením prostředí kolem sebe formuje. Formované prostředí pak působí

²⁶ Srov. SUCHÁNKOVÁ, E. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014, str. 51 – 62.

²⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, str. 66.

na osobnost jedince a ten dále reaguje svým životem na podněty, které s sebou dané prostředí nese. Mezi člověkem a prostředím je neustálá interakce, která se odráží na životním stylu jedince, jenž v prostředí žije.²⁸

Každé prostředí má složku jak materiální, kterou zahrnují věci, kterými se lidé obklopují, prostory, které obývají apod., tak stránku sociálně-psychologickou, která je dána lidmi a jejich vztahy, věkem a například vzděláním.

Prostředí má mnoho forem. K lepšímu pochopení lze jednotlivé typy prostředí kategorizovat. Rozlišujícími kritérii jsou:

- Velikost
  - makroprostředí (prostředí, které vytváří podmínky pro život celé společnosti)
  - regionální (prostředí v rámci široké společnosti)
  - lokální (prostředí, kde člověk žije, okolí našeho bydliště)
  - mikroprostředí (přímý prostor, v němž člověk žije)
- Činnosti realizované v daném prostředí
  - pracovní
  - obytné
  - rekreační
- Podíl člověka na podobě
  - přirozené
  - umělé (přetvářené nebo vytvořené člověkem)
- Prvky, kterými je prostředí tvořeno
  - přírodní (tvořeno živou a neživou přírodou)
  - společenské (tvořeno lidmi a jejich vztahy)
  - kulturní (hmotné a nehmotné výsledky lidské aktivity)
- Povaha daného teritoria
  - venkovské prostředí
  - městské
  - velkoměstské
- Působící podněty
  - Frekvence (prostředí podnětově: chudé, přesycené, optimální)

---

²⁸ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, str. 99.

- Kvalita (prostředí podnětově zdravé, závadné)
- Pestrost (jednostranné, mnohostranné)²⁹

Prostředí, ve kterém jedinec žije, bezesporu ovlivňuje jeho život a formuje jeho osobnost. V minulosti se toto tvrzení stávalo předmětem různých diskuzí a zkoumání, kdy se buďto vyvracel nebo potvrzoval zásadní podíl vlivu prostředí na člověka. Diskuze se často týkaly otázky, zda je člověk ovlivněn prostředím, nebo zda jej ovlivňuje dědičnost. Dnes je již z mnoha studií tato teorie potvrzená a o její platnosti netřeba pochybovat. Prostředí, do kterého se dítě rodí, následně v něm vyrůstá a žije, ho ovlivňuje a poznamenává na celý život. Člověk už od útlého dětství vstřebává podněty a situace, které se kolem něho dějí. Tento proces lze nazvat sociální dědičností. Z toho, co se v prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, naučí, těží v dalších etapách lidského života a následně tyto vzorce přenáší i do své budoucí rodiny. Prostředí na dítě může působit jak pozitivně, tak negativně. To, co je vnímáno jako pozitivní či negativní působení, je do jisté míry individuální, nicméně obecně lze říci, že pozitivně působící prostředí podporuje společensky žádoucí normy a rozvíjí dítě po všech stránkách. Negativně působící prostředí je v rozporu se společenskými normami, prostředí je nepodnětné. Příkladem mohou být disfunkční rodiny, přičemž prostředí v rámci rodiny, její funkce a rodina jako taková, hraje další velkou roli v životě dítěte.³⁰ Dítě, které žije v azylovém domě, žije již z podstaty věci v disfunkční rodině. Z výše uvedeného plyne, že takové děti-se nacházejí ve velmi problematickém prostředí, a to se samozřejmě odráží na jejich životě.

2.3.1 Rodinné prostředí a funkce rodiny

Rodina plní roli, jež je v lidském životě těžko zastupitelná. Pedagogové a sociologové se shodují na tom, že největší význam mají nemateriální činitelé. Právě nemateriální faktory ovlivňují a vytvářejí jádro emocionální a kulturní atmosféry rodiny. Rodina je významným socializačním činitelem, který dítěti předává základní hodnoty, postoje, zkušenosti, učí ho dovednostem a celkově formuje jeho osobnost. Má velký vliv

²⁹ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*, str. 100 – 102.

³⁰ Tamtéž, str. 102 – 105.

na rozvoj jedince a možnost ovlivňovat dítě v určitých fázích lidského vývoje a tím udávat směr, jakým se osobnost jedince bude v životě ubírat.³¹

Každá věda na pojem *rodina* nahlíží z jiného úhlu pohledu a tuto formu sociálního útvaru nazývá odlišně. Stašová zmiňuje několik věd a jejich pohledů na daný termín. Například sociologové upřednostňují pojem sociální instituce, kdežto psychologové se přiklánějí spíše k pojmu primární skupina. Pedagogika vyzdvihuje a upozorňuje hlavně na funkci, již rodina plní a tou je výchovně socializační funkce. Ekonomové vidí rodinu hlavně z pohledu spotřební jednotky a právnické odvětví považuje rodinu jako základní článek společnosti.³²

V běžném životě lidí se s tímto pojmem setkáváme celkem často a rodinu vnímáme jako malou společnost či skupinu lidí, se kterými sdílíme svůj život a jsme spojeni citovými vazbami. Jednu z možných definic předkládá publikace *Člověk – prostředí – výchova*, kdy je rodina považována za „*strukturovaný celek, jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí.*“³³ S ohledem na téma bakalářské práce je nejbližší sledovanému záměru definice Ivo Možného. „*Rodina je univerzální lidská instituce, je však zároveň kamenem sociální nerovnosti: v reprodukčním chování, rozdílným způsobem péče o děti i povahou výbavy v podobě kulturního a sociálního kapitálu přenáší rodina nerovnost z generace na generaci a přispívá ke stabilitě nespravedlnosti lidského údělu.*“³⁴

Posledně řečené platí bohužel právě o obyvatelích azylových domů, neboť jejich sociální kapitál, předaný či stále ještě předávaný jejich původní primární rodinou, je velmi mizivý.

Funkce rodiny

Rodina obstarává bezpočet funkcí, a to od materiálních až po ty nehmotné. Zabezpečuje příslušníky své rodiny hmotnými statky, zajišťuje výživu, péči o zdraví a předává dětem základní návyky a vytváří určité socializační a výchovné prostředí. V průběhu historie se funkce rodiny mění. Některé v dané době pozbývají svůj smysl, jiné musí naopak s danou situací vyvstat jako nové. Ovšem některé funkce se v tomto procesu nemění a zůstávají pořád stejné. Je tím **biologicko-reprodukční funkce**, která

---

³¹ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, str. 79, 86.

³² Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*, str. 78.

³³ Tamtéž, 78.

³⁴ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, str. 18.

má význam jak pro jedince, tak pro celou společnost. Dále je to **funkce sociálně-ekonomická**, kdy je rodina chápána jako důležitý element ve vývoji ekonomického systému. Rodina je důležitým spotřebitelem, na kterém je trh závislý. Také se tato funkce dotýká uskutečňování mnohých důležitých rozhodnutí, které se týkají financí, investic a výdajů dané rodiny. Velmi důležitou funkcí z hlediska socializace je **funkce socializačně-výchovná**. Tím se rozumí proces působení na dítě. Dítě už od narození vstřebává informace, které na něho v rodině působí, a následně je zpracovává. Tento proces zahrnuje jak kladné, tak záporné vlivy působení a ty se podepisují na identitě daného člověka. Tuto funkci ovlivňují faktory, ekonomické, politické nebo například sociální vztahy rodiny. Další funkcí je **funkce sociálně-psychologické podpory**. Na této funkci se podílí členové rodiny a svým jednáním ji ovlivňují. Pro dítě je důležitý pocit, že rodina je jeho opěrným bodem, že v tomto prostředí má své zázemí a že lidé v tomto prostředí ho mají rádi, tedy, že tato funkce plní úlohu citové složky, která je také samostatnou funkcí, tedy **funkcí citovou**. Toto poslání a zároveň úlohu rodiny nemůže zastat žádná jiná sociální instituce.³⁵ Z hlediska vypořádání se s danými funkcemi a jejich plnění, které má rodina plnit, mluvíme o rodinách:

- Funkčních (plní vhodně dané funkce)
- Dysfunkčních (ne všechny funkce jsou zdárně plněny, nicméně život v rodině není ohrožen)
- Afunkčních (rodina neplní dané funkce a je výrazně narušen vývoj dítěte)³⁶

Děti žijící v azylových domech pocházejí až na výjimky z rodin dysfunkčních potažmo až afunkčních.

2.3.2 Život dítěte v mimo-rodinném prostředí

Jak již bylo výše řečeno, rodina má nezastupitelné místo v životě člověka. Ovšem dalším významným činitelem, jenž působí na osobnost dítěte, je specifická kategorie, která se nazývá vrstevnická skupina. Děti mezi svými vrstevníky s určitým věkem tráví mnoho svého volného času a vzájemně se ovlivňují. V rodinách, kde funkce nejsou plně zastoupeny, nahrazují funkce vrstevníci. S dětmi se jednotlivci setkávají již s nástupem

---

³⁵ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*, str. 79 – 83.

³⁶ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, str. 80.

do mateřských škol, dále ve školách nebo na kroužcích, pokud hovoříme o skupinách, které jsou zastřešeny nějakou institucí. Velký vliv má i setkávání dětí mimo tyto instituce. Prostředí mezi vrstevníky má další důležitou úlohu v rámci socializace jedince. Vrstevnické skupiny představují neformální skupiny, vznikající spontánně a přirozeně. Jsou charakteristické tím, že se v dané skupině děti mezi sebou identifikují, navazují přátelství, učí se spolupracovat a celkově jsou si blízcí. Skupiny vznikají především až se školní docházkou, nicméně počátky vrstevnických skupin jsou patrné již v předškolním věku a to v tzv. herních skupinách. Tyto skupiny ovšem neplní takové funkce, které plní skupiny dětské a mládežnické. Děti si mezi sebou hrají, ale skupina neplní funkce, které jsou typické pro školní docházkou. Ve školním věku mají děti touhu být zproštěny kontroly dospělých, respektive rodičů a projevit svou samostatnost a přání být dospělý.³⁷

3. Volný čas dětí v azylovém domě

Následující kapitola je věnována životu dítěte v azylovém domě. Na úvod je v obecné míře charakterizován samotný pojem azyl, azylová zařízení, azylové domy, azylové domy pro matky s dětmi a všeobecné podmínky jejich užití a jejich zřizovatelé na území České republiky. První podkapitola je věnována problematice azylových domů, jejich činnosti a poslání. Je zde také stručně popsána historie vzniku azylových zařízení a funkce Sdružení azylových domů. Druhá podkapitola popisuje způsob života v azylovém domě a jeho odlišnosti od ubytování v noclehárnách. Charakterizuje také život dětí v azylových domech. Třetí podkapitola popisuje výhody pedagogizace volného času dětí v azylových domovech a dále možnosti trávení volného času v azylových domech i mimo ně.

Synonymem slova azyl je útulek či útočiště. Azylové zařízení by mělo sloužit pouze k přechodnému ubytování osob, jimž bylo přiznáno právo azylu. Azylové středisko je chápáno jako zařízení sloužící k ubytování cizinců, jež jsou žadateli o udělení azylu na našem území nebo v nutných případech i jako středisko v době karantény. Cizinci zde mají nárok na poskytnutí stravy. U dětí až pětkrát denně (dospělí třikrát denně). Strava je jim poskytována zdarma. Dále mají také nárok na přístup k lůžku, skříni a hygienickým prostorám. Mají nárok na přijímání balíčků i peněz. Nárokován je také osmihodinový čas ke spánku. Zařízení, které slouží k ubytování osob bez přístřeší, se nazývá „azylový

---

³⁷ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, str. 88 – 90.

dům“. Zde jsou osoby ubytované většinou po dobu několika měsíců. Během této doby procházejí tzv. integračními stupni, v rámci nichž jsou motivováni ke změně životního stylu a lepší integraci do společnosti. V jednotlivých stupních integrace si klient postupně klade vyšší a vyšší cíle. Zřizovateli azylových domů jsou v rámci České republiky ve většině případů církev. Dále také organizace nestátní, státní orgány nebo obce. Existují také přímo azylové domy pro matky s dětmi, které se dostaly do situace, ve které by výchovu svých dětí bez náhradního ubytování nezvládly. Tento typ azylového domu matce s dětmi poskytuje samostatnou místnost s kuchyňským koutem. Někdy také s některým dalším vybavením. Azyloví pracovníci poskytují klientům mnohdy také podporu, instruktáž, systematické poradenství či terapeutické programy ohledně výchovy jejich dětí. Návštěvy jsou zde regulovány a problematické bývá i ukončení pobytu. Je tomu tak zejména z důvodu nedostatku sociálních bytů.³⁸

3.1 Problematika azylových domů

Definici azylových domů lze nalézt v Zákoně o sociálních službách č. 108/2006 Sb., § 57. Paragraf 57 odstavec 1) uvádí, že: „*Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.*“³⁹ V závislosti na výše zmiňovaném zákoně a vyhlášce č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, musí azylová služba obsahovat činnosti v podobě poskytování stravy, nebo alespoň pomoci s jejím zajištěním. Například v podobě tvorby podmínek pro její samostatnou přípravu. Další činností je poskytnutí samotného ubytování, které by však nemělo z pravidla přesáhnout dobu jednoho roku. V souvislosti s ubytováním je osobám umožněná hygiena celého těla i zajištěny podmínky pro úklid, výměnu ložního prádla, praní a žehlení. Významnou činností je pak také pomoc personálu při řešení záležitostí osobního rázu, jako je pomoc se sociálním začleňováním, nebo obnovení či upevnění kontaktu s rodinou. Pomoc spočívá také v rámci uplatňování práv a oprávněných zájmů.⁴⁰

V minulosti se o péči o chudé zajímaly pouze církve. Tato jejich dobročinnost byla až postupem času nahrazena povinností státu a obcí. Vrcholovým bodem tohoto vývoje

---

³⁸ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008, str. 28 – 30.

³⁹ Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., § 57.

⁴⁰ Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. a Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

bylo přijetí Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948.⁴¹ V roce 1989 vznikla řada azylových zařízení určených pro matky s dětmi. Cílovou skupinou zařízení tohoto typu jsou oběti domácího násilí, osoby žijící v podmínkách, které by mohly mít negativní vliv na jejich zdravotní stav, osoby žijící v nevyhovujícím rodinném prostředí, které by mohlo být příčinou nevhodného vývoje či výchovy dítěte a osoby, které se dostaly do jiných krizových situací.⁴²

V České republice funguje občanské sdružení SAD (Sdružení azylových domů). Sdružení vytváří odborné prostředí a ve své podstatě zastřešuje organizace i osoby, jež se zabývají lidmi bez ubytování, popř. lidmi, kterým ztráta bydlení hrozí. Mezi další činnosti SAD lze zařadit propagaci problematiky zastřešených skupin, realizace vzdělávání pracovníků v této oblasti, tvorba prostředků pro odbornou diskuzi, zastupování zájmů vlastních členů a jejich prezentaci v mezinárodních organizacích. Dále také spolupráci s ostatními orgány a organizacemi, jako je například Ministerstvo práce a sociálních věcí atd.⁴³ V registru poskytovatelů sociálních služeb je aktuálně 218 registrovaných subjektů.⁴⁴

3.2 Způsob života v azylovém domě

Způsob života v azylovém domě se velmi podobá způsobu života na ubytovně, avšak za mnohem nižší finanční cenu. Nocležníci na ubytovnách nejsou ve většině případů ochotni řešit svoji situaci, přizpůsobit se nárokům azylového domu.⁴⁵ Azylové domy na rozdíl od nocleháren počítají s návratem klienta k soběstačnosti, s vyřešením jeho problémů a jeho zpětným začlením do společnosti. Aktivní přístup klienta a jeho spolupráce se zde předpokládá.⁴⁶ Některé azylové domy poskytují matkám s dětmi tzv. krizový pokoj, který slouží pro výjimečné krizové situace. Matky s dětmi jsou zde ubytovávány i několik dní zdarma. Matky s dětmi podléhají v azylovém domě vnitřnímu

---

⁴¹ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, str. 106, 141.

⁴² Srov. MATOUŠEK, O.; KŘIŠŤAN, A. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, str. 428 – 431.

⁴³ SAD. *Stanovy občanského sdružení*. [online]. [cit. 2018-2-15]. Dostupné z WWW: <<http://files.volnost4.webnode.cz/200039158-74ab275a43/Stanovy.pdf>>.

⁴⁴ MPSV. *Registr poskytovatelů sociálních služeb*. [online]. [cit. 2018-2-15]. Dostupné z WWW: <http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1518678006074_1&zak=&zaok=&sd=azylov%C3%A9+domy>.

⁴⁵ Srov. PRŮDKOVÁ, T.; NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008, str. 44 – 46.

⁴⁶ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, str. 322 – 324.

řádu, který obsahuje definici jejich povinností a práv. Během pobytu má klientka povinnost postarat se o finanční zajištění sebe a svých dětí. To může učinit příjmem ze zaměstnání nebo prostřednictvím sociálních dávek. Její povinností je také celodenní péče o děti a hledání (nalezení) trvalého bydlení. Zákon však nijak neomezuje klientky v tom, aby přecházely z jednoho azylového domu do druhého. Toto počínání však nemá pozitivní vliv na děti. Děti nemají stálé zázemí, často střídají školy i kamarády.⁴⁷

3.3 Život dítěte v azylovém domě

V azylových domech stejně jako v ostatních sociálních zařízeních jsou čekací doby pro nástup. Po přijetí musí klient dodržovat pravidla azylového domu. Jelikož pro matky je to většinou jediné útočiště, aby mohly zůstat se svými dětmi a nemusely být na ulici, pravidla se snaží dle svých schopností dodržovat.⁴⁸ Matky se o své děti musí starat, pravidelně je posílat do školy, bytovou buňku, za kterou platí, udržovat v čistotě. Dítě by mělo mít v bytové jednotce své místo, kde má své věci a může si v klidu plnit úkoly. Na to vše dohlíží sociální pracovníce, které se zároveň snaží připravit matky s dětmi na budoucí život.⁴⁹

Provozní řád Azylového domu ve Strakonících se o azylových domech vyjadřuje takto: „Azylový dům je zařízením, které poskytuje služby sociální prevence. Provoz azylového domu vyžaduje určitá pravidla, která mají napomáhat příjemnému a účelnému soužití všech uživatelů. Pravidla jsou přizpůsobena potřebám uživatelů, ale především potřebám jejich dětí. Provoz azylového domu je ve všech složkách podřízen především zájmům a potřebám dětí.“⁵⁰ V tomto konkrétním azylovém domě se na volnočasových aktivitách s dětmi podílí samotní sociální pracovníci či pracovníci v sociálních službách potažmo dobrovolníci, většinou z řad studentů a snaží se několikrát do měsíce vymyslet

---

⁴⁷ Srov. JANDEROVÁ, B. *Volný čas dětí žijících v azylovém domě*. DP práce. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. str. 14 – 15.

⁴⁸ HLADKÁ, K. Ústní sdělení. (pracovnice Azylového domu, Budovatelská 613, Strakonice, 38601). [cit. 2018-3-03].

⁴⁹ Srov. HAMÁNEK. *Život v azylovém domě* [online]. [cit. 2018-3-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.hamanek.cz/magazin/pribehy-maminek/zivot-v-azylovem-dome/>>.

⁵⁰ Domácí a provozní řád Azylového domu ve Strakonících [online]. [cit. 2018-2-28]. Dostupné z WWW: <http://www.muss.strakonice.eu/sites/default/files/pictures/page/2009/12/160/domaci_rad_ad.pdf>.

nějakou volnočasovou aktivitu. Jako například různé výtvarné výrobky, ale i návštěvy cirkusu, stavění sněhuláků a podle časových možností i doučování.⁵¹

3.3.1 Faktor volného času

Jak již bylo řečeno, volný čas je velmi důležitou součástí života každého z nás. Azylový dům je tedy sám o sobě velice specifickým prostředím, a to i pro trávení volného času dětí. Děti by zde měly dostat možnost využívat svůj volný čas co nejsmysluplněji. Pro kvalitní trávení volného času i výchovu dětí je toto prostředí částečně pedagogizováno. Za výhodu výchovy v prostředí tohoto typu lze považovat skutečnost, že se výchova ve volném čase dětí odehrává přímo v jejich dočasných domech, a tudíž je možné na děti působit dle potřeby. V potřebnou dobu i potřebným způsobem. Současně je možné do těchto aktivit zapojit mimo matku také sourozence a jiné vrstevníky. Matky jsou v azylových domech o možnostech trávení volného času svých dětí vždy informovány. Nabídka volno-časových aktivit bývá mnohdy široká a kvalitní. Mezi specifika daného prostředí, která se týkají výchovy dětí ve volném čase, patří například skutečnost, že zde děti bydlí a tráví zde většinu svého času mimo ten, který tráví ve škole. Azylový dům jim na určitou dobu nahrazuje domov a žijí zde stejně jako doma se svojí matkou a svými sourozenci. Provoz takového zařízení je nepřetržitý a jeho délka není závislá na vůli dítěte. Ovšem dítě zde má většinou omezenou možnost kontaktu se svým původním přirozeným prostředím, čímž ztrácí možnost trávit svůj volný čas stejným způsobem, jako tomu bylo doposud. V azylovém domě se dítě stává členem formální skupiny, jejíž členové jsou považováni za rizikovou skupinu, například kvůli bezdomovectví. Tyto děti i jejich matky jsou často v očích okolí vnímány jako chudáci a delikventi.⁵²

Jak již v práci bylo výše zmíněno, primární skupinou, která ovlivňuje trávení volného času u dětí, je rodina. U dětí, které se v oblastech zájmových činností nedovedou správně orientovat, protože nemají dostatek zkušeností, je žádoucí volný čas ovlivňovat pedagogicky. To platí zejména pro děti, které pocházejí z rodin, které neplní svoji sociálně výchovnou funkci správným způsobem. Nezájem rodičů o trávení volného času

---

⁵¹ Srov. MěÚSS. *Aktuality a akce, azylový dům* [online]. [cit. 2018-2-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.muss.strakonice.eu/kategorie/azylov%C3%BDd%C5%AFmm%C4%9B%C3%BAsstrakonice/aktuality-akce-azylov%C3%BD-d%C5%AFm>>.

⁵² Srov. HOMOLKOVÁ, Z. *Děti z azylu: teoretická východiska a praktické možnosti využití volného času dětí v azylových domech pro matky s dětmi*. Hradec Králové: Oblastní charita, 2006, str. 11.

jejich dětí se na nich projevuje negativním způsobem. Stejně jako to, když dítě vyrůstá v prostředí, které lze označit za nevyhovující. Takovéto děti mnohdy přebírají od rodičů jejich negativní postoje, nežádoucí rysy i chování.⁵³ Tyto rysy může zmírnit v rámci pobytu v azylovém domě pedagogický pracovník, který výchovu dětí vede cestou výchovně-vzdělávací, sociální, zdravotní i preventivní. V oblasti výchovy ve volném čase jsou uplatňovány zejména profese vychovatele a pedagoga volného času. Mezi hlavní požadavky kladené na tyto profese patří obecné lidské vlastnosti jako je sebeovládání, dobrá paměť, altruismus, pozornost, umění naslouchat, komunikativnost, schopnost empatie, nekonfliktnost, optimismus, odolnost, přiměřená dominance, pozitivní vztah k lidem, ale také schopnost řešit nepředvídatelné situace, flexibilita vůči měnícím se podmínkám, fantazie, hravost, nápaditost, tvořivost, zdatnost, ale také například smysl pro humor atd. Z odborných znalostí je pak důležité zmínit vědomosti z oboru, vědomosti širšího společenského základu a specifické dovednosti využívání metod pedagogické terapie a prevence, dovednosti z oblasti diagnostiky, v zájmových oblastech a vedení dokumentace.⁵⁴

3.3.2 Možnost trávení volného času pro dítě žijící v azylovém domě

Kromě přístřeší a zákonem udávaných základních služeb nabízí azylové domy pro děti a matky i jiné služby – tzv. doprovodné. Mezi doprovodné služby lze zařadit resocializační, sociální, zdravotní a psychologické poradenství.⁵⁵ V azylových domech by měla být k dispozici i místnost pro hraní matek s dětmi. Tato místnost by měla být vybavená hračkami i výchovně vzdělávacími pomůckami, které zajistí pro děti účelné trávení jejich volného času.⁵⁶ Výčet výchovně vzdělávacích a volno-časových aktivit, které by měl azylový dům dětem nabízet, není definován zákonem.

Na základě průzkumu, který byl proveden v letech 2003/2004, bylo dle Homolkové, která se výsledky tohoto výzkumu zabývala, zjištěno, že možnosti trávení volného času jsou ve 2/3 azylových domů (ze 79 zkoumaných) značně omezené. Omezení těchto volnočasových aktivit pramení z nedostatku či úplné absence pedagogických pracovníků

---

⁵³ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova: k otázkám sociální pedagogiky*, str. 57 – 60, 79 – 85.

⁵⁴ Srov. HÁJEK, B. a kol. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 66.

⁵⁵ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, str. 322 – 326.

⁵⁶ Srov. PRŮDKOVÁ, T.; NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*, str. 46.

v azylových domech. Naopak je tomu u místnosti pro hraní (nebo alespoň herního koutku), kterou má více než 80 % těchto zařízení. Avšak zjištěná kvalita těchto prostor byla u jednotlivých azylových domů velmi rozdílná. Bylo zjištěno, že největší počet (až 90 %) azylových domů poskytuje zájmové aktivity, 62 % aktivity sportovní a 53 % nabízí možnost doučování. Opomíjené bývají aktivity kulturního charakteru a také předškolní výchova. Kvalita služeb využívaných ve volném čase je omezena také jejich financováním. K tomu jsou využívány především zdroje nestátní, tedy finanční dary sponzorů a garantů. Některá zařízení však disponují pouze státními zdroji. Těchto je až 75 %. Státní orgány přispívají na aktivity pro děti velmi omezeně, a to i přes to, že často zdůrazňují jejich výchovný, terapeutický, vzdělávací i preventivní charakter. Autorka také poukazuje na nutnost zapojení matek do volno-časových aktivit svých dětí.⁵⁷ V praxi zřejmě míra jejich zapojení nebývá právě vysoká.

V některých azylových domech mají děti k dispozici společenskou místnost, mateřskou školku nebo denní centrum pro děti.⁵⁸ Pedagogické ovlivňování volného času působí u dětí v azylových domech kromě výchovného vlivu také v podobě zmírňování následků bezdomovectví a dysfunkce rodiny. Azylový dům by měl pro děti plnit stejnou funkci jako volno-časová centra nebo nízko-prahová zařízení pro děti a mládež.⁵⁹

Prostor, ve kterém v azylovém domě probíhá naplňování volného času, by měl splňovat požadavky hygienické, estetické a pedagogicko-psychologické. Výchovným záměrům by mělo odpovídat vybavení jednotlivých prostor. Tam, kde jsou děti ubytovány trvale, je nutné dbát i na to, aby měly dostatek soukromí a toto místo jim byly útulné. Mimo vybavení budov je důležité i vybavení v jejich okolí. Využitelné pro trávení volného času dětí jsou dětská hřiště, různá sportoviště či místa pro relaxaci a odpočinek. Všechny tyto prostory by však měly splňovat zásady ochrany zdraví a bezpečnosti.⁶⁰ Je zřejmé, že možnosti trávení volného času pro děti žijící v azylových domech nejsou, ani

---

⁵⁷ Srov. LEHKÁ, P. *Péče o děti v azylovém domě pro matky s dětmi*. Brno, 2012. DP. Masarykova univerzita. Citováno dle: HOMOLKOVÁ, Z. *Děti z azylu: teoretická východiska a praktické možnosti využití volného času dětí v azylových domech pro matky s dětmi*. Hradec Králové: Oblastní charita, 2006, str. 44 – 46.

⁵⁸ Srov. JANDEROVÁ, B. *Volný čas dětí žijících v azylovém domě*, str. 14.

⁵⁹ Srov. LEHKÁ, P. *Péče o děti v azylovém domě pro matky s dětmi*. Dle: HOMOLKOVÁ, Z. *Děti z azylu: teoretická východiska a praktické možnosti využití volného času dětí v azylových domech pro matky s dětmi*, str. 46.

⁶⁰ Srov. JACHAN, R. *Volnočasové aktivity v prostředí výchovného ústavu*. Olomouc, 2013, BP. Univerzita Palackého v Olomouci. Dle: HÁJEK, B. a kol. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 24 – 25.

nemohou být ideální. Přesto i tady lze ukázat a zprostředkovat dětem, že volný čas nemusí znamenat nudu a nicnedělání, ale může být časem rozvoje, tvůrčí činnosti, nebo prostě relaxace a vzájemné radosti.

Závěr

Ve své práci jsem se teoreticky zabývala problematikou azylových domů, a to konkrétně ve spojitosti s trávením volného času dětí, které v tomto prostředí pobývají. Cílem této práce bylo zmapovat, teoreticky popsat a v jejich širších souvislostech promyslet možnosti trávení volného času dětí, které musí se svými rodiči žít v azylovém domě, a tím celkově přiblížit problematiku volného času dětí v azylovém domě. K pochopení života dětí a jejich volného času v azylových domech bylo potřeba vymezit základní pojmy a teoreticky zpracovat problematiku volného času jako takového a současně i dětství jako epochu života, pro kterou je volný čas zásadní. Propojením těchto kapitol jsem mohla dojít k hlubšímu porozumění této problematice a zároveň k naplnění mého cíle.

To, co jsem zjistila při psaní mé práce, mi potvrdilo to, co jsem měla možnost vypořádat při návštěvách azylového domu, ale i z běžného života. Děti z normálního prostředí jsou většinou přehlceny nabídkou volnočasových aktivit – jednak organizovaných v kroužcích a oddílech, ale i možnostmi trávení času u počítače hraním her, sledováním internetu. Zatímco děti z azylového domu tuto možnost vesměs nemají, jak se ukázalo i ze skutečností popisovaných v mé bakalářské práci. Tyto děti se často stěhují, mění školy a tím ztrácí kontakty na své kamarády. Poté nemají velké šance začlenit se do života mimo azylové domy. Pověštinou nenavštěvují žádný zájmový kroužek a jsou odkázány pouze na lidi, kteří je obklopují. Pokud hovoříme o předškolních dětech, které ještě nenavštěvují ani žádnou instituci, nemají kolikrát možnost sblížit se se svými vrstevníky. Většinou tyto děti mají o aktivity veliký zájem, jelikož se jim doma nedostává až tak velké pozornosti a nemají možnost svůj volný čas trávit na kroužcích, které by se jim líbily, nebo prostě činností, která by je těšila. A tak jsou rády za jakýkoliv projevený zájem. Mají radost, že se třeba mohou podílet na výrobcích nebo se něco naučit. Je velmi důležité na tyto děti preventivně působit, alespoň ze stran zaměstnanců azylového domu, když rodina dětem tuto možnost nedává nebo ani neumí dát.

Jako velice přínosné se jeví organizování volnočasových aktivit pro děti z azylových domů ze strany sociálních pracovníků. Sociální pracovníci ovlivňují volný čas těchto dětí, který by jim rodiče nedokázali poskytnout. Dohlíží nad jejich přípravou do školy a díky dobrovolníkům jim nabízejí různé volnočasové aktivity. Zároveň si však myslím, že k tomuto účelu by zde měli pracovat přímo pedagogové volného času. Z praxe se ukazuje, že je zřejmá absence pedagogů volného času v těchto zařízeních a zaměstnanci jsou

odkázání na pomoc dobrovolníků, kterých není mnoho, pracují dočasně a dlouhodobě nedokáží nedostatek pokrýt.

Absenci volnočasových pedagogů v zařízeních azylových domů bych se později chtěla věnovat v diplomové práci, kde bych na tuto problematiku zaměřila svůj výzkum.

ABSTRAKT

HLADKÁ, N. *Volný čas dětí v Azylovém domě*. České Budějovice 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra Pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. L. Kolářová, Dr. theol.

Klíčová slova: volný čas, dětství, prostředí, azylový dům, dítě a volný čas v azylovém domě, nepříznivá sociální situace

Bakalářská práce se zabývá problematikou volného času dětí v azylových domech. Práce propojuje obor pedagogiky volného času s oborem sociální práce. Celá práce je teoretická a vymezuje základní pojmy a souvislosti, které je nezbytné chápat pro propojení pedagogiky volného času s azylovými domy. Jde například o volný čas jako samostatný fenomén, obor pedagogiky volného času, popis jednotlivých etap vývoje dítěte, hry jako důležité součásti života dětí, vliv prostředí a následně popis života dítěte v azylovém domě. Cílem je přiblížit problematiku volného času dětí v azylovém domě.

ABSTRACT

Children's free time in asylum house

Keywords: free time, childhood, environmental, asylum house, child and free time in asylum house, unfortunate social situation

Bachelor thesis deal with problems of free time of kids in asylum houses. Thesis are connecting subjects „pedagogy of free time” with subject „social works“. Whole thesis is theoretical and define basic ideas that are necessary to understand for connecting „pedagogy of free time” with asylum house as free time, subject „pedagogy of free time”, description of each individual stages of child evolution, game as important part of child's life, influence of environmental and then description of child's life in asylum house. The Goal is to describe problematic of child's free time in asylum houses.

Seznam literatury

1. ČINČERA, Jan. *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1974-0.
2. Domáci a provozní řád Azylového domu ve Strakonících [online]. [cit. 2018-2-28]. Dostupné z WWW: <http://www.muss.strakonice.eu/sites/default/files/pictures/page/2009/12/160/domaci_rad_ad.pdf>.
3. HÁJEK, Bedřich. a kol. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0030-7.
4. HAMÁNEK. *Život v azylovém domě* [online]. [cit. 2018-3-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.hamanek.cz/magazin/pribehy-maminek/zivot-v-azylovem-dome/>>.
5. HLADKÁ, Karolína. Ústní sdělení. (pracovnice Azylového domu, Budovatelská 613, Strakonice, 38601). [cit. 2018-3-03].
6. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
7. HOMOLKOVÁ, Zita. *Děti z azylu: teoretická východiska a praktické možnosti využití volného času dětí v azylových domech pro matky s dětmi*. Hradec Králové: Oblastní charita, 2006.
8. JACHAN, Rudolf. *Volnočasové aktivity v prostředí výchovného ústavu*. Olomouc, 2013. BP. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Zuzana Hrnčíříková. Dle: HÁJEK, Bedřich, et al. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
9. JANDEROVÁ, Barbora. *Volný čas dětí žijících v azylovém domě*. DP práce. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016.
10. KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.
11. KAPLÁNEK, Michal. *Základy pedagogiky volného času* [online]. [cit. 2018-1-03]. Dostupné z: WWW: <<http://old.tf.jcu.cz/getfile/02157c892ff5d86c>>.
12. KRAUS, Blahoslav, a kol. *Člověk-prostředí-výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
13. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

14. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
15. LEHKÁ, Petra. *Péče o děti v azylovém domě pro matky s dětmi*. Brno, 2012. DP. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Dana Knotová. Dle: HOMOLKOVÁ, Zita. *Děti z azylu: teoretická východiska a praktické možnosti využití volného času dětí v azylových domech pro matky s dětmi*. Hradec Králové: Oblastní charita, 2006.
16. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673680.
17. MATOUŠEK, Oldřich, et al. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
18. MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
19. MATOUŠEK, Oldřich et al. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
20. MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-2620366-7.
21. MěÚSS [online]. [cit. 2018-2-28]. Dostupné z WWW:
<<http://www.muss.strakonice.eu/kategorie/azylov%C3%BDd%C5%AFmm%C4%9B%C3%BAsstrakonice/aktuality-akce-azylov%C3%BD-d%C5%AFm>>.
22. MIŠURCOVÁ, Věra a Marie SEVEROVÁ. *Děti, hry a umění*. Praha: ISV nakladatelství, 1997. ISBN 80-85866-18-8.
23. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty. ISBN 80-86429-58-X.
24. MPSV. *Registr poskytovatelů sociálních služeb* [online]. [cit. 2018-02-15]. Dostupné z WWW:
http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1518678006074_1&zak=&zaok=&sd=azylov%C3%A9+domy.
25. MŠMT. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* [online]. [cit. 2018-1-03]. Dostupné z: WWW: <www.msmt.cz/file/7327_1_1/download/>
26. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 3. aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

27. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času.*, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta [online]. [cit. 2018-1-03]. Dostupné z: WWW: <http://www.vzdelavani-dvpp.eu/download/opory/final/25_pavkova.pdf>.
28. PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie.* Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
29. PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. *Bezdomovectví.* 1.vyd. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.
30. SAD. *Stanovy občanského sdružení* [online]. Ostrava. [cit. 2018-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.azylovedomy.cz/?stranka=88>>.
31. SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání.* Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.
32. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří.* Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
33. Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.
34. Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.